

مروری بر متون رفتار اطلاع‌یابی در ایران

حمید احمدی^۱ | شیوا یاری^۲

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ دانشگاه شهید چمران اهواز

hamid_ahmadi@razi.ac.ir

۲. [پدیدآور رابط] کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ کارشناس برنامه‌ریزی اداره کل

yari.shiva@gmail.com

کتابخانه‌های عمومی استان؛ کرمانشاه

مقاله پژوهشی

دریافت: ۱۳۹۲/۰۳/۲۰

پذیرش: ۱۳۹۳/۰۵/۱۸

دوره ۳۰ شماره ۱

صص. ۱۷۳-۱۹۷

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت اطلاعات

پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات

فصلنامه | علمی پژوهشی

شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نمایه در LISA، ISC و Scopus

http://jipm.irandoc.ac.ir

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

چکیده: نوشتار حاضر به منظور ارائه تصویری روشن، علمی، و واقعی از وضعیت رفتار اطلاع‌یابی در ایران با رویکردی تحلیلی و کیفی در دو بخش متون منتشر شده در باب مباحث و بنیان‌های نظری و پژوهش‌های انجام شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران را بررسی کرده است. بر این اساس، کلیه متون چاپی اعم از کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی که در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران چاپ و انتشار یافته و در پیشبرد این حوزه مؤثر واقع شده‌اند، مورد مطالعه قرار گرفته است. بررسی‌ها مبین آن است که طی ۱۷ ساله که از طرح بحث رفتار اطلاع‌یابی در ایران می‌گذرد، روند روبه رشدی، هم از لحاظ کیفی و هم از لحاظ کمی در انتشار منابع به چشم می‌خورد. کمتر از ۴ درصد از متون منتشر شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی ترجمه شده‌اند. عمده منابع این حوزه در قالب پژوهش به بررسی رفتار اطلاع‌یابی افراد پرداخته‌اند. در بیشترین پژوهش‌های انجام یافته (در حدود ۳۴ درصد کل پژوهش‌ها)، رفتار اطلاع‌یابی اعضاء هیئت علمی مورد مطالعه قرار گرفته است. پس از آن رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان (در حدود ۱۷ درصد) و سپس پژوهشگران (در حدود ۱۴ درصد) بررسی شده است. کمترین میزان توجه به سنجش رفتار اطلاع‌یابی عامه مردم، از جمله مراجعان و اعضاء کتابخانه‌های عمومی صورت گرفته است. بررسی‌ها بیانگر آن است که بیشترین پژوهش‌های رفتار اطلاع‌یابی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی به‌ویژه واحد علوم و تحقیقات تهران و واحد علوم و تحقیقات اهواز انجام شده است. بر اساس تحلیل صورت گرفته، بیشترین مقالات به ترتیب در «فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و اطلاع‌رسانی» (فصلنامه کتاب سابق)، «فصلنامه پردازش و مدیریت اطلاعات» و «فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی» منتشر شده‌اند. این حوزه مورد توجه کتابداران و تا حدودی متخصصان رشته‌های کشاورزی، علوم ارتباطات اجتماعی، برنامه‌ریزی درسی و مدیریت دولتی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها: رفتار اطلاع‌یابی؛ ایران، بنیان‌های نظری؛ پژوهش‌ها

۱. مقدمه

رفتارهای انسان از انگیزه‌ها و نیازهای او سرچشمه می‌گیرند. انسان همواره نیازهای گوناگونی دارد و برای برآوردن نیازهایی که اهمیت بیشتری در زندگی او دارند، تلاش می‌کند. نیازهای اطلاعاتی نیز می‌تواند زاده‌ی ذائقه‌های انسانی، رشد جسمی و ذهنی، شرایط محیطی و تحصیلی باشد (داورپناه ۱۳۸۱). زمانی که نیازهای اطلاعاتی فرد مشخص شود، طبیعتاً او در پی جستجوی اطلاعات مورد نیاز برمی‌آید، زیرا اطلاعات به‌خودی خود سراغ او نمی‌آیند (داورپناه ۱۳۸۶). رفتار اطلاع‌یابی^۱ بعد از درک وجود نیاز، بروز می‌کند و به هر فعالیت انجام‌شده توسط فرد به‌منظور یافتن اطلاعات برای رفع نیاز اطلاعاتی اطلاق می‌شود. ویلسون میان چهار نوع رفتار یعنی رفتار اطلاعاتی^۲، رفتار اطلاع‌جویی^۳، رفتار اطلاع‌یابی و رفتار استفاده از اطلاعات^۴ تمایز قایل است (Wilson 2000). تمایز میان این چهار نوع رفتار به شرح ذیل است:

رفتار اطلاعاتی عبارت است از کل رفتار انسان در ارتباط با منابع و مجراهای اطلاعاتی شامل اطلاع‌یابی فعال و غیرفعال و کاربرد اطلاعات. از این‌رو، رفتار اطلاعاتی شامل ارتباط رو در رو با دیگران، و نیز دریافت منفعلانه‌ی اطلاعات مثل تماشای آگهی‌های تلویزیونی بدون قصد انجام کاری با اطلاعات خاص است.

رفتار اطلاع‌جویی عبارت است از جستجوی هدفمند اطلاعات به‌منظور ارضای هدفی خاص. در جریان جستجو فرد ممکن است با نظام‌های اطلاع‌رسانی دستی، مانند روزنامه یا کتابخانه یا با نظام‌های مبتنی بر رایانه (وب جهان‌گستر) در تعامل باشد.

رفتار اطلاع‌یابی سطح جزئی‌تر رفتار به کار گرفته‌شده از سوی جستجوگر در تعامل با نظام‌های اطلاع‌رسانی است. رفتار اطلاع‌یابی شامل تمام تعامل‌های با نظام، خواه در سطح تعامل انسان با رایانه (مثل استفاده از موشواره و انتخاب پیوندها)، و خواه در سطح انتزاعی است (مثل اتخاذ یک راهبرد جستجوی بولی یا تعیین معیارهایی برای تصمیم‌گیری در مورد اینکه کدام یک از دو کتابی که از مکان‌های همجوار فتنه‌ی یک کتابخانه انتخاب شده، سودمندتر است) که اعمال ذهنی، نظیر قضاوت در مورد ربط داده‌ها یا اطلاعات

1. information searching behaviour
2. information behaviour
3. information seeking behaviour
4. information use behaviour

بازیابی شده را نیز شامل می‌شود.

رفتار استفاده از اطلاعات متشکل از اعمال فیزیکی و ذهنی مبتنی بر اطلاعات راه یافته به درون پایگاه معرفتی شخص بوده و بنابراین، شامل اعمال فیزیکی مانند علامت‌گذاری بخش‌هایی از یک متن برای نشان‌دادن اهمیت آنها و نیز اعمال ذهنی مثل مقایسه اطلاعات جدید با دانش موجود است (نقل در نوکاریزی و داورپناه ۱۳۸۵).

خاستگاه مفهوم رفتار اطلاع‌یابی، مربوط به حوزه مطالعه استفاده‌کنندگان است و تاریخچه آن در مفهوم عام، به نخستین مطالعات مربوط به ارتباطات علمی و استفاده از اطلاعات باز می‌گردد. کاربرد آن نیز متناسب با پیشرفت‌های این حوزه تغییر یافته است. نخستین اشاره‌ها به رفتار اطلاع‌یابی مربوط به استفاده دانشمندان از مجراهای رسمی و غیررسمی ارتباطات بوده که جنبه کمی داشته است. پس از جنگ جهانی دوم و با افزایش اطلاعات علمی و فنی در زمینه‌های گوناگون، بحث رفتار اطلاع‌یابی برای اولین بار در کنفرانس اطلاعات علمی انجمن سلطنتی انگلستان در سال ۱۹۴۸ مطرح شد. در این کنفرانس، مطالعاتی درباره نحوه استفاده کاربران از اطلاعات ارائه و آغازگر رویکردی جدید در مطالعه رفتار اطلاع‌یابی انسان شد. ده سال بعد کنفرانس بین‌المللی اطلاعات علمی در واشنگتن، مطالعات رفتار اطلاع‌یابی را پیگیری کرد. پیش از ظهور رایانه برای ذخیره و بازیابی اطلاعات و در فاصله دو دهه ۱۹۴۰ تا ۱۹۶۰، محور اصلی بر استفاده از اطلاعات متمرکز شده بود. پس از این دوره، به نیازهای اطلاعاتی نیز پرداخته شد (Wilson 2000).

در حالی که چندین دهه از بحث رفتار اطلاع‌یابی و مطرح‌شدن آن در جهان می‌گذرد، به نظر می‌رسد آغاز بحث رفتار اطلاع‌یابی در ایران به اواسط دهه ۱۳۷۰ باز می‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که نخستین منبع انتشار یافته در این حوزه، پایان‌نامه‌ای است که توسط دیلمقانی (۱۳۷۵) نگاشته شده است. اینکه نخستین منبع در این حوزه، به بنیان‌های نظری پرداخته و در قالب پژوهش اجرا شده است، نکته قابل تأملی است.

در این نوشتار از تمایز قائل‌شدن ویلسون بین رفتارهای اطلاعاتی تبعیت شده و به‌منظور جلوگیری از حجم مقاله و رعایت استانداردهای لازم، تنها متون منتشر شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی بررسی گردیده است. از این‌رو در ادامه، با رویکردی تحلیلی و کیفی در دو بخش متون منتشر شده در باب مباحث و بنیان‌های نظری و پژوهش‌های

انجام شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران بررسی و تحلیل می‌شود. اگرچه در نوشتار حاضر، تمامی متونی که در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران چاپ و منتشر شده، بررسی شده و نتایج ارائه شده بر اساس یکایک این متون است، اما در حوزه پژوهش‌های انجام شده همه این آثار در این نوشتار معرفی نشده‌اند، چرا که عمدتاً الگوبرداری از یکدیگر بوده و تنها جامعه آماری مورد مطالعه در آنها تغییر یافته است.

۲. مباحث و بنیان‌های نظری حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران

نخستین اثری که به شرح بنیان‌های نظری حوزه رفتار اطلاع‌یابی پرداخته، مقاله اشکنی‌پور با عنوان «تفسیر و تعدیل رفتار اطلاع‌یابی جامعه استفاده‌کننده اطلاعات» است. اشکنی‌پور در این اثر که با استفاده از تجارب شخصی خود آن را نگاشته است، به توضیح دلایل عدم ارتباط صحیح جامعه استفاده‌کننده از اطلاعات با کاوشگران بانک‌های اطلاعاتی پرداخته و در انتها پیشنهادهایی به منظور ایجاد ارتباط صحیح ارائه داده است (۱۳۷۷). غلط‌های نگارشی و املائی از جمله ضعف‌های این اثر است. به‌عنوان نخستین اثر نظری، این مقاله گویای تصویر روشن و کاملی از مفهوم رفتار اطلاع‌یابی و جنبه‌های آن نیست و این سؤال در ذهن نگارندگان شکل گرفته که نطفه آغازین بحث نظری رفتار اطلاع‌یابی از کجا در ایران شکل گرفته که به انجام اولین پژوهش منتهی شده است.

سه سال بعد دومین اثر با عنوان «رفتار اطلاع‌یابی» با ترجمه نوشین فرد در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر شد (۱۳۸۱). این مقاله کوتاه که در واقع ترجمه بخش‌هایی از دو مقاله است، به تعریفی مختصر از مفهوم رفتار اطلاع‌یابی و تاریخچه آن پرداخته است. این اثر تألیفی، به‌عنوان مقاله دایره‌المعارفی انتظار می‌رفت، پر مایه و جامع‌تر از این باشد. سال بعد کتابی تحت عنوان «جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات: اصول و مهارت‌ها» نوشته لارج، تد، و هارتلی^۱، توسط بیگدلی (۱۳۸۲) ترجمه شد که دو فصل از ده فصل آن اختصاص به بحث از اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی دارد. در این فصل‌ها در رابطه با جستجوی اطلاعات و راهبرد آن و مراحل که باید طی شود تا به نیاز اطلاعاتی پاسخ گفته شود، مطالب مفیدی آورده شده است. می‌توان گفت در این کتاب، اطلاع‌یابی مترادف با «جستجوی اطلاعات» دانسته شده است. ادهمی در اثر خود

1. Large, Tedd & Hartley

با عنوان «اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی چیست؟» به شرح اطلاع‌یابی، مفاهیم، تعاریف و سیر تحول و تحویل مدرک اطلاع‌یابی پرداخته، سپس رفتار اطلاع‌یابی را شرح داده است (۱۳۸۳).

نگاهی به متون منتشرشده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی و سواد اطلاعاتی حاکی از ارتباط و نزدیکی این مفاهیم به یکدیگر است، تا جایی که در بعضی از متون به اشتباه سواد اطلاعاتی را همان رفتار اطلاع‌یابی دانسته‌اند. سواد اطلاعاتی به معنای توانایی تشخیص نیاز اطلاعاتی، جایابی، ارزیابی و استفاده مؤثر و اخلاقی از اطلاعات است، در حالی که رفتار اطلاع‌یابی، رفتار و فعالیت‌های فرد در مسیر جستجوی اطلاعات در پاسخ به نیاز اطلاعاتی است که پیشتر شناسایی شده و شامل مشخص کردن اهداف، روش و ابزار جستجو، نوع اطلاعات مورد جستجو و شیوه‌های دسترسی به اطلاعات و عوامل مؤثر بر آن است. از جمله آثاری که به‌طور مشترک به این دو مفهوم و ارتباط آنها با یکدیگر پرداخته‌اند، آثار فتاحی و سودبخش و نیک‌کار است. فتاحی در مقاله خود با عنوان «سواد اطلاعاتی و بهسازی رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران: ضرورت ادغام سواد اطلاعاتی در فرایند پژوهش و تولید دانش» تأثیر عناصر و مؤلفه‌های مطرح در سواد اطلاعاتی را در هر یک از مراحل فرایند تحقیق مورد تحلیل قرار داده و نتایج آن را به‌صورت مجموعه‌ای از رهنمودها تدوین نموده است (۱۳۸۳). وی تسلط به سواد اطلاعاتی را از جمله عوامل لازم برای توانمندسازی پژوهشگران در دسترسی به اطلاعات در برنامه‌ریزی بهتر به‌منظور دنبال کردن فرایند پژوهش دانست. سودبخش و نیک‌کار نیز در مقاله خود لازمه اجرای دقیق رفتار اطلاع‌یابی در دانشجویان را کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانسته‌اند و با معرفی مهارت‌های سواد اطلاعاتی به شرح آموزش سواد اطلاعاتی در حوزه تحقیق پرداخته‌اند (۱۳۸۴). محور بحث این مقاله سواد اطلاعاتی است.

الگوهای رفتار اطلاع‌یابی به روشی ساده، روابط بین قضایای نظری و فرایندهای مربوط به شناسایی و پاسخ‌گویی به نیازهای اطلاعاتی را ارائه می‌کنند. درک رفتار اطلاع‌یابی از دغدغه‌های عمده اطلاع‌رسانی است، زیرا این ادراک در ارائه خدمات بهتر به کاربران و طراحی نظام‌های اطلاعاتی مناسب نقش اساسی دارد (نوکاریزی و داورپناه ۱۳۸۵). آثاری که به بحث از مدل‌ها و الگوهای رفتار اطلاع‌یابی پرداخته‌اند، عبارت‌اند از: یمین‌فیروز و داورپناه (۱۳۸۴)؛ نوکاریزی و داورپناه (۱۳۸۵)؛ ادهمی (۱۳۸۷) و

یمین فیروز، نوشین فرد و صیامیان (۱۳۹۱). یمین فیروز و داورپناه با توضیح مفاهیم نیاز اطلاعاتی، رفتار و الگوی اطلاع‌یابی به الگوی اطلاع‌یابی پرداخته‌اند و سپس به صورت مختصر مطالعاتی را که در این زمینه در ارتباط با فناوری اطلاعات در ایران و خارج صورت گرفته، معرفی کرده‌اند (۱۳۸۴). نوکاریزی و داورپناه در اثر خود که جامع‌تر از سایر آثار این حوزه است، ضمن شرحی بر مفاهیم و تعاریف رفتار اطلاعاتی از جمله رفتار اطلاع‌یابی و تاریخچه پژوهش‌های رفتار اطلاع‌یابی به معرفی و تحلیل مهم‌ترین الگوهای رفتار اطلاع‌یابی و همچنین برخی الگوهای مبتنی بر وب و نظام اطلاعاتی فرامتن پرداخته‌اند (۱۳۸۵). ادهمی نگاهی بر مدل‌های رفتار اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی در وب داشته است (۱۳۸۷). یمین فیروز، نوشین فرد، و صیامیان در اثر خود ضمن ارائه مفاهیم و اصطلاحات مرتبط با حوزه رفتار اطلاع‌یابی، به مرور نظریه و الگوهای رفتار اطلاعاتی پرداخته و سپس مفاهیم و ویژگی‌های الگوی اطلاع‌یابی ویلسون^۱ را به‌عنوان پایه و بنیان الگوهای اطلاع‌یابی بعد از خود و پر استنادترین الگو در بحث رفتار اطلاع‌یابی تشریح کرده‌اند و فرایند تکمیل، بسط و گسترش الگوی مذکور را با مرور متون مورد بررسی قرار داده‌اند (۱۳۹۱).

«ارتباط علمی: نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی» عنوان کتابی است که توسط داورپناه تدوین شده است. داورپناه که از صاحب‌نظران و فعالان حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران است، در اثر خود از ۹ فصل کتاب، یک فصل را به بحث از نیاز اطلاعاتی اختصاص داده، فصلی را در رابطه با رفتار اطلاع‌یابی و عوامل مؤثر بر آن نگاشته و فصلی هم در زمینه تحلیل الگوهای رفتار اطلاع‌یابی و معرفی این الگوهاست (۱۳۸۶). در بین آثار نظری حوزه رفتار اطلاع‌یابی، این اثر ارزشمند و مفید است. همچنین در کتاب‌های «نظریه‌های رفتار اطلاعاتی» (۱۳۸۷) ویراسته فیشر، اردلز و مک کچنی^۲ و «رفتار اطلاعاتی انسان» تألیف و ترجمه داورپناه (۱۳۸۸) که هر دو شامل مجموعه مقالات مختلفی در مورد رفتار اطلاعاتی و جنبه‌های مختلف آن است، می‌توان مطالبی در خصوص اطلاع‌یابی، اطلاع‌جویی و رفتار اطلاع‌یابی و مدل‌های آن یافت که مطالعه آنها خالی از فایده نیست و می‌تواند سرآغاز تألیف آثاری ارزشمند در حوزه رفتار اطلاع‌یابی باشد.

1. Wilson

2. Fisher, Erdelez & McKechnie

داورپناه و سالاری در اثر خود با عنوان «نظریه اجتماعی و محیط استفاده از اطلاعات: نقش ساختار و کنش در شکل‌گیری رفتار و الگوی اطلاع‌یابی» در پی تحلیل تأثیر عاملیت و ساختار بر رفتار اطلاع‌یابی بر مبنای بررسی متون بوده‌اند (۱۳۹۰). تأملی بر نقش باورهای معرفت‌شناختی در بازیابی اطلاعات و رفتار اطلاع‌یابی در اثر بهزادی تشریح شده است (۱۳۹۱).

نخستین اثری که منحصراً در قالب کتاب به بحث رفتار اطلاع‌یابی پرداخته اثر اصنافی، شهبازتبار و نصرالله‌زاده (۱۳۹۱) است که به کتابشناسی رفتار اطلاع‌یابی اختصاص دارد. گرچه وجود چنین اثری ارزشمند است، اما با توجه به رشد سریع منابع این حوزه به نظر می‌رسد انتشار الکترونیکی این منبع و به‌روزرساندن مداوم آن، مفیدتر از انتشار چاپی آن باشد که محدودیت دسترسی دارد.

بررسی متون نظری حوزه رفتار اطلاع‌یابی نشانگر آن است که از سال ۷۷ تا ۹۱ به‌صورت پراکنده، هر سال منابعی منتشر شده که بیشترین آن در سال ۹۱ بوده است. پرداختن به مبحث الگوهای رفتار اطلاع‌یابی بیشترین بسامد را در بین دیگر آثار دارد. بنابراین، انتشار آثار بیشتر، چه تألیفی و چه ترجمه‌ای، که بتواند ضعف مبانی نظری این حوزه را برطرف کند، ضروری به نظر می‌رسد.

۳. پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران

رفتار اطلاع‌یابی از جمله زمینه‌های مهم پژوهشی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی است که درباره آن پژوهش‌های فراوانی انجام شده است. عمده پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی افراد پرداخته‌اند. تفاوت بین این پژوهش‌ها در جامعه آماری مورد مطالعه است. جوامعی که مورد مطالعه قرار گرفته‌اند به شرح ذیل هستند:

۱. اعضای هیئت علمی: همان‌طور که در مقدمه اشاره شد، نخستین پژوهش و در واقع نخستین اثر در حوزه رفتار اطلاع‌یابی، اثر دیلمقانی است که به بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران پرداخته است (۱۳۷۵). بعد از این اثر، شاهد نقطه عطفی در پژوهش‌هایی از این دست هستیم. از جمله این پژوهش‌ها می‌توان موارد ذیل را نام

برد: تصویری قمصری (۱۳۷۸)؛ یاری زنگنه (۱۳۸۱)؛ طهماسبی لیمونی (۱۳۸۱)؛ نوشین فرد (۱۳۸۲)؛ یمین فیروز (۱۳۸۲)؛ سلاجقه (۱۳۸۴)؛ گنجی، دیانی و فروغی (۱۳۸۷)؛ کربلا آقایی کامران (۱۳۸۹). در این بین طهماسبی لیمونی به طور هم‌زمان رفتار اعضای هیئت علمی و دانشجویان را بررسی نموده و امکان مقایسه را فراهم کرده است.

۲. دانشجویان: دانشجویان نیز مانند اعضای هیئت علمی همواره از جمله جوامع آماری مورد توجه پژوهشگران بوده‌اند. پژوهشگرانی از قبیل خاکپور (۱۳۷۹)؛ نصیری (۱۳۸۴)؛ داد (۱۳۸۷)؛ ماتوسیاکا^۱ (۱۳۸۷)؛ پروینی (۱۳۸۸)؛ نارمنجی (۱۳۸۸)؛ قاضی دزفولی (۱۳۸۸)؛ و کریمی (۱۳۹۰) رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان را بررسی نموده‌اند. پژوهش ماتوسیاکا با عنوان «رفتار اطلاع‌یابی در مجموعه‌های تصاویر دیجیتالی: رهیافتی شناختی» توسط ملک آبادی زاده و اکبری ترجمه و منتشر شد (۱۳۸۷). این اثر در بین اندک آثار ترجمه‌شده، اثر ارزشمندی است. این مقاله پژوهشی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه ویسکانسین، محققان و کاربران عمومی را در مجموعه‌های تصاویر دیجیتالی (محلات شهر میلواکی: عکس‌ها و نقشه‌های سال‌های ۱۸۸۵ تا ۱۹۹۲) و به طور خاص، نقش مدل‌های ذهنی در یافتن تصاویر در مجموعه‌های دیجیتالی را مورد مطالعه قرار داده است.

۳. پژوهشگران: بررسی رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران می‌تواند نتایج مفیدی از جمله فراهم ساختن دسترسی سریع‌تر به اطلاعات تخصصی و روزآمد و به موجب آن توسعه و ارتقاء سطح فعالیت‌ها و تولیدات پژوهشگران و بهبود سطح کیفیت خدمات و تولیدات مؤسسات و سازمان‌های متبوع خود داشته باشد. حکیمی (۱۳۷۶)؛ نوروزی چاکلی (۱۳۷۹)؛ میرزایی طولارود (۱۳۸۳)؛ مهربان جوینی، حسومی و کوچکی (۱۳۸۸) از جمله افرادی بوده‌اند که در پژوهش‌های خود رفتار اطلاع‌یابی محققان و پژوهشگران را مطالعه نموده‌اند. همچنین مقاله بیکتلر و وارد^۲ (۱۳۷۸) نیز که با استفاده از مصاحبه به بررسی رفتار اطلاع‌یابی محققان علوم زمین پرداخته‌اند، در این

1. Matusiaka
2. Bichteler & Ward

- دسته جای می‌گیرد. ترجمه ضعیف و غلط‌های املائی موجود در این مقاله، از جمله معایب این اثر است.
۴. مراجعان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: در میان این دسته، تعدادی از پژوهشگران رفتار اطلاع‌یابی کاربران اینترنت را در دانشگاه‌ها بررسی نموده‌اند. از جمله جمشیدیان (۱۳۸۰)، نجفی (۱۳۸۲) و رجیبی (۱۳۸۶). می‌توان این پژوهش‌ها را در دسته اول و دوم نیز جای داد. چرا که کاربران اینترنت دانشگاه‌ها، همان اعضای هیئت علمی، دانشجویان و در نهایت کارکنان دانشگاه‌ها هستند. جمشیدیان همچنین در کنار بررسی رفتار اطلاع‌یابی، مشکلات کاربران اینترنت را نیز بررسی نموده است (۱۳۸۰). تعدادی رفتار اطلاع‌یابی مراجعان کتابخانه‌های عمومی را سنجیده‌اند؛ مانند یونسی‌نادری (۱۳۸۳) و کنعانی (۱۳۸۴). بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی و میزان رضایت از کتابخانه مددجویان کانون اصلاح و تربیت تهران را روان‌بخش (۱۳۸۰) مورد توجه قرار داد. محمدی (۱۳۸۲) رفتار اطلاع‌یابی کاربران متخصص و غیرمتخصص کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه از منابع الکترونیکی موجود در آن را مقایسه نمود. خسروی (۱۳۸۶) نیز رفتار اطلاع‌یابی مراجعه‌کنندگان کتابخانه پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران را مورد مطالعه قرار داد.
۵. معلمان: آثار مرضیه رستمی‌فروشانی (۱۳۸۲)؛ داودی (۱۳۸۵)؛ و معرف‌زاده و صادقی‌نصب (۱۳۹۰) از جمله آثاری است که در حوزه رفتار اطلاع‌یابی، به بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی معلمان پرداخته‌اند.
۶. دانش‌آموزان: بررسی و مطالعه رفتار اطلاع‌یابی دانش‌آموزان در آثار علی‌پور (۱۳۸۵)؛ و فتاحی، صابری و دخت‌عصمتی (۱۳۸۸) مورد توجه بوده است.
۷. پزشکان و پرستاران: جامعه مورد مطالعه پژوهش‌هایی چند از جمله مولوی‌فرد (۱۳۷۸)؛ قاسمی (۱۳۸۱) و حبیبی (۱۳۸۷) پزشکان بوده است. قاسمی ضمن تحلیل رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان به شناسایی و دسته‌بندی مشکلات آنها در دسترسی به اطلاعات روزآمد نیز پرداخته است (۱۳۸۱). داورپناه و اعظمی در پژوهشی متفاوت با استفاده از روش سندی، از طریق تحلیل مقالات پژوهشی منتشر شده در مجلات بین‌المللی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی پرستاران و شناسایی نیازهای اطلاعاتی پرداخته‌اند (۱۳۹۰).

۸. مهندسان: پژوهش‌های بردستانی گناوه (۱۳۸۱) و گیلانی (۱۳۸۶) دو اثر قابل ذکر در حوزه رفتار اطلاع‌یابی است که جامعه مورد مطالعه آنها، مهندسان هستند.
۹. کارکنان سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی: سلیمی رفتارهای اطلاع‌یابی کارکنان متخصص راه آهن جمهوری اسلامی ایران را در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی وابسته به راه آهن بررسی نمود (۱۳۸۰). نواده قره‌سید رفتار اطلاع‌یابی مدیران سازمان میراث فرهنگی هنری شهرداری تهران را مورد مطالعه قرار داد (۱۳۸۷). عزیزی رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان شرکت برق منطقه‌ای خوزستان را در کسب اطلاعات علمی و فنی تحلیل نمود (۱۳۸۳). محمدی (۱۳۸۱) و زمانی میاندشتی (۱۳۸۲) نیز رفتار اطلاع‌یابی کارکنان و مدیران اداره ترویج و آموزش کشاورزی را سنجیدند.
۱۰. کشاورزان: ملک‌محمدی، آذرکردار، رضوان‌فر و بابالار (۱۳۸۷) و اسدی، شریف‌زاده و شریفی با توجه به رشته تحصیلی خود، رفتار اطلاع‌یابی کشاورزان را بررسی کرده‌اند (۱۳۸۷).
۱۱. کتابداران: کتابداران و اطلاع‌رسانان بنا بر رسالت و حوزه کاری خود، بخش مهمی از فعالیت‌های خود را در شناخت، بررسی و آگاهی از نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی کاربران خود می‌گذرانند و تلاش می‌نمایند تا ضمن رفع نیازهای اطلاعاتی و اصلاح رفتار اطلاع‌یابی کاربران، به الگوی مناسبی در فضای کاری خود دست یابند. اینکه رفتار اطلاع‌یابی خود کتابداران چگونه است، موضوع پژوهش جالب و ارزشمندی است. اصنافی و عبدالمجید در اثر خود با عنوان «بررسی رفتار اطلاع‌یابی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهرستان اهواز در استفاده از شبکه اینترنت» به این موضوع پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که رفتار اطلاع‌یابی کتابداران در کتابخانه‌های تخصصی مختلف، متفاوت است و متغیرهایی چون سابقه کار، زمینه تحصیلی (کتابداری یا غیر کتابداری)، میزان تحصیلات، مهارت‌های زبانی و رایانه‌ای از جمله عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی آنها از شبکه اینترنت محسوب می‌شود (۱۳۸۷).
۱۲. روزنامه‌نگاران: تنها پژوهشی که جامعه آماری آن روزنامه‌نگاران بوده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهریزی است که در سال ۱۳۷۹ انجام شد.

۱۳. نمایندگان مجلس: موجود در پایان‌نامه دکتری خود نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی نمایندگان دوره ششم مجلس شورای اسلامی ایران از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را مورد مطالعه قرار داد (۱۳۸۲).

۱۴. عامه مردم: زارع در پژوهشی ارزشمند فرایند اطلاع‌یابی را در بافت زندگی روزمره با تأکید بر نظریه زندگی در چرخه، در بین اقوام پر جمعیت ساکن شهرستان اهواز بررسی نمود (۱۳۹۱).

تحلیل و بررسی پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی، بیانگر آن است که این آثار، علاوه بر بررسی رفتار اطلاع‌یابی افراد، نکات دیگری را نیز مد نظر قرار داده‌اند که در ادامه به تشریح آنها می‌پردازیم.

اینترنت، به‌ویژه شبکه جهانی وب، با وجود عمر کوتاه خود، امروزه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین مجراهای دسترسی به اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرد و رفتارهای اطلاع‌یابی افراد را تغییر داده است. این است که از میان پژوهش‌های فوق برخی رفتار اطلاع‌یابی کاربران را در محیط وب بررسی نموده‌اند. تصویری قمصری نخستین کسی است که به این امر پرداخته است. وی چگونگی تأثیر اینترنت بر رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی را بررسی نمود (۱۳۷۸). پس از وی تعداد پژوهش‌هایی که رفتار اطلاع‌یابی را در محیط اینترنت بررسی نموده و به بررسی تأثیر اینترنت بر رفتار اطلاع‌یابی پرداخته‌اند، فزونی گرفته است؛ از آن جمله هستند نوروزی چاکلی (۱۳۷۹)؛ یمین فیروز (۱۳۸۲) و پروینی (۱۳۸۸).

همزمان با گسترش دامنه مطالعات حوزه رفتار اطلاع‌یابی، ارائه الگوهای رفتار اطلاع‌یابی کاربران و همچنین بررسی رفتار اطلاع‌یابی کاربران بر اساس الگوهای مطرح در سطح دنیا، در حوزه علاقه پژوهشگران ایرانی قرار گرفت. پژوهش محمدی (۱۳۸۲)؛ سلاجقه (۱۳۸۴)؛ منصوریان (۱۳۸۴)؛ رداد (۱۳۸۷)؛ پروینی (۱۳۸۸)؛ و کربلاآقایی کامران (۱۳۸۹) در این دسته جای می‌گیرند. سلاجقه ارائه الگوی اطلاع‌یابی منتج از بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی را مورد مطالعه قرار داد (۱۳۸۴). منصوریان در مقاله خود گزارشی از یک پژوهش را که در پی تدوین مدل اطلاع‌یابی کاربران در محیط وب پنهان است، ارائه داده است. وی در این اثر ضمن تعریف وب پنهان، به شرح چهار

نوع اصلی ناپیدایی اطلاعات در وب پنهان و انواع منابع موجود در آن پرداخته، با توضیحی بر اهمیت وب پنهان و روش‌های اطلاع‌یابی در وب پنهان، پژوهش و نتایج مقدماتی آن را تشریح کرده است (۱۳۸۴). رداد در پی بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در استفاده از شبکه جهانی وب، به ارائه الگویی مناسب همت گماشت (۱۳۸۷). پروینی به کشف و تدوین الگوی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در وب جهانی پرداخت (۱۳۸۸) و کربلاآقایی کامران نیز با رویکرد آمیخته کمی و کیفی به مدل‌سازی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی پرداخت (۱۳۸۹). همچنین، برخی از پژوهش‌های این حوزه نیز با بهره‌گیری از الگوهای رایج دنیا مانند الگوی کولثاو به بررسی رفتار اطلاع‌یابی پرداختند. پژوهش رداد (۱۳۸۷)؛ نارمنجی (۱۳۸۸) و قاضی‌دزفولی (۱۳۸۸) در این دسته جای می‌گیرند.

کولثاو از نخستین نظریه‌پردازانی است که مفهوم اضطراب در فرایند جستجوی اطلاعات را مطرح کرده است. از مدل وی می‌توان به‌عنوان تنها الگوی اطلاع‌یابی نام برد که در آن به جنبه‌های احساسی و روانی کاربر در کنار جنبه‌های فیزیکی و شناختی توجه شده است. بر این اساس، نارمنجی در پژوهش خود، اضطراب اینترنتی دانشجویان را نیز بررسی نموده است (۱۳۸۸). دو سال بعد عرفان‌منش در پژوهشی در پی ساخت ابزار سنجش اضطراب اطلاع‌یابی و بررسی روایی و پایایی این ابزار برآمد (۱۳۹۰).

در برخی از پژوهش‌ها، رفتار اطلاع‌یابی و نیاز اطلاعاتی به‌طور هم‌زمان بررسی شده است. روان‌بخش (۱۳۸۰) نخستین کسی بود که به بررسی این مسأله پرداخت. پژوهش‌های یاری‌زن‌گنه (۱۳۸۱)، گنجی، دیانی و فروغی (۱۳۸۷) و کریمی (۱۳۹۰) نیز از جمله این پژوهش‌ها هستند.

پژوهش‌هایی به بررسی عوامل مرتبط و اثرگذار بر رفتار اطلاع‌یابی جامعه مورد مطالعه پرداخته‌اند. پژوهش محمدی (۱۳۸۱)، زمانی میاندشتی (۱۳۸۲)، نوشین‌فرد (۱۳۸۲)، و سوختانلو، موحد و رضوانفر (۱۳۸۷) از جمله این پژوهش‌هاست. یمین‌فیروز نیز تأثیر عواملی همچون مرتبه علمی، سابقه کار، مهارت در زبان انگلیسی و مهارت رایانه‌ای اعضای هیئت علمی را بر رفتار اطلاع‌یابی آنان بررسی کرده است (۱۳۸۲). نصیری نیز ضمن بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان، تأثیر استادان بر الگوی اطلاع‌یابی آنها را مورد مطالعه قرار داد (۱۳۸۴).

علاوه بر پژوهش‌های فوق، تعدادی پژوهش نیز انجام شده‌اند که در هیچ یک از دسته‌بندی‌های فوق نمی‌گنجند. از جمله کربلاآقایی کامران و رضایی شریف‌آبادی در پژوهشی متمایز، با استفاده از روش کتابسنجی به بررسی وضعیت مقالات منتشرشده در زمینه رفتار اطلاع‌یابی در نشریات فارسی طی سال‌های ۱۳۷۵ تا دی ماه ۱۳۸۸ پرداختند (۱۳۸۸). یافته‌های این پژوهش نشان داد که سیر صعودی انتشار مقالات از سال ۱۳۸۳ آغاز و در سال ۱۳۸۷ به اوج خود رسیده است. در این مدت ۹۲/۶ درصد از مقالات تألیفی بوده‌اند. ۵۸/۴ درصد از مقالات توسط مردان نگاشته شده است. ۷۰/۳۷ درصد از مقالات پژوهشی بوده‌اند. ۸۵/۹۶ درصد از مقالات پژوهشی به روش پیمایش توصیفی کاربردی انجام شده‌اند. به ترتیب اعضا هیئت علمی، دانشجویان، مشاغل و پژوهشگران بیشترین جوامع مورد مطالعه بوده‌اند. ۹۶/۴۹ درصد از پژوهش‌ها از پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده کرده‌اند. بیشترین مقالات به ترتیب در فصلنامه کتاب، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات منتشر شده‌اند.

اعظمی و فتاحی میزان هم‌خوانی محیط رابط پایگاه‌های اطلاعاتی «ایسکو»، «امرالند» و «ساینس دایرکت» را با استفاده از روش مشاهده مستقیم و استفاده از یک سیاهه‌بازینی با عناصر رفتار اطلاع‌یابی مدل «الیس» (شامل شروع، پیوندیابی، مرور، تمایز، بازینی و استخراج) بررسی نمودند و به این نتیجه دست یافتند که میزان هم‌خوانی در حد متوسط است (۱۳۸۸). باقری، زمانی و عبدلهی نیز با استفاده از روش تجربی، میزان تأثیر مشاوره اطلاعاتی بر بهبود رفتار اطلاع‌یابی و بهره‌مندی مناسب مراجعه‌کنندگان کتابخانه عمومی شهید توکلی فولادشهر اصفهان از منابع کتابخانه‌ای را بررسی کردند (۱۳۹۱). نتایج نشان داد که برگزاری جلسات مشاوره اطلاعاتی در کتابخانه‌های عمومی، در بهبود دسترسی مراجعه‌کنندگان به منابع کتابخانه‌ای، در بهبود رفتار اطلاع‌یابی مراجعه‌کنندگان، و بر نگرش مثبت آنان در مورد اهمیت برگزاری این جلسات تأثیر به‌سزایی دارد. مشاوره اطلاعاتی به‌عنوان یک کارکرد مفید در عصر اطلاعات می‌تواند شاخصی برای تشخیص پویایی کتابخانه‌های عمومی باشد و کتابخانه را از یک انبار کتاب به یک منبع اطلاع‌رسانی پویا تبدیل نماید.

۴. نتیجه‌گیری

در ایران، نخستین نوشته‌های فارسی در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در اواسط دهه ۱۳۷۰ منتشر شدند. علی‌رغم آنکه از نظر کمی آثار اندکی در این دهه منتشر شد، اما از نظر کیفی مقالاتی تدوین و پژوهش‌هایی انجام گرفت که سرآغاز انجام پژوهش‌های فراوانی در دهه‌های بعد شدند. لیکن بخش عمده آثار حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران در دهه ۸۰ منتشر شده‌اند و این روند همچنان ادامه دارد. اگرچه تکرار، هم در مباحث نظری و هم در پژوهش‌ها قابل مشاهده است، اما به نظر می‌رسد روند انتشار انواع منابع در این حوزه از نظر کیفی، روبه رشد و تکامل بوده و به‌ویژه در سال‌های اخیر در آثاری که به چاپ رسیده‌اند، این روند مشهود است.

به‌طور کلی، از این بررسی می‌توان نکات ذیل را استنباط نمود:

۱. همان‌طور که مرور متون منتشر شده نشان می‌دهد، بحث رفتار اطلاع‌یابی در ایران از انجام پژوهشی در قالب پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد آغاز شد. بیشترین منابع این حوزه نیز در قالب پایان‌نامه انجام شده است.
۲. کمتر از ۴ درصد از متون منتشر شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی ترجمه شده‌اند. عمده این آثار نیز مقالات پژوهشی هستند که تأثیر چندانی در پیشبرد این حوزه در ایران نداشته‌اند. لیکن، مرور متون حوزه نشان از وامداری این آثار از آثار انگلیسی است. در واقع، آثار نظری این حوزه بیش از آنکه ناشی از فکر و نبوغ کتابداران ایرانی باشد، برگرفته و گردآوری منابع انگلیسی است.
۳. مروری بر متون و بنیان‌های نظری نگاشته‌شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی، گواه آن است که از سال ۷۷ تا ۹۱ به‌صورت پراکنده، هر سال منابعی منتشر شده که بیشترین تعداد آن در سال ۹۱ بوده است. پرداختن به مبحث الگوهای رفتار اطلاع‌یابی بیشترین بسامد را در بین آثار نظری دارد.
۴. سیر مطالعاتی پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی نشان می‌دهد که زمینه‌های تحقیق عمدتاً مشابه بوده و در اکثر آنها رفتار اطلاع‌یابی افراد بررسی شده است. به بیان دیگر، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های نگاشته‌شده در این حوزه، در اکثر موارد الگوبرداری از آثار قبلی بوده و تنها جامعه آماری پژوهش تغییر یافته است. از طرفی، به نظر می‌رسد که نتایج کاربردی این پژوهش‌ها در عمل چندان مورد استفاده قرار

نگرفته است و شاید تنها با دیدی ساده‌انگارانه، رفتار اطلاع‌یابی همچون بسیاری از حوزه‌های دیگر مورد بحث در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و بعضاً تعدادی دیگر از رشته‌های علمی، ابزاری ساده برای پژوهش بوده است.

۵. بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه بیانگر آن است که با رشد پژوهش‌های این حوزه، سنجش رفتار اطلاع‌یابی در محیط مجازی (اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی) مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. در کنار بررسی رفتار اطلاع‌یابی، در برخی پژوهش‌ها به‌طور هم‌زمان رفتار اطلاع‌یابی و نیاز اطلاعاتی نیز بررسی شده است. در تعدادی از آثار، عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی مورد مطالعه قرار گرفته است. برخی در پی ارائه الگوی بومی از رفتار اطلاع‌یابی بوده‌اند. در تعدادی با استفاده از الگوهای رایج، رفتار اطلاع‌یابی بررسی شده است. همچنین در سال‌های اخیر بحث تأثیر مشاوره اطلاعاتی بر بهبود رفتار اطلاع‌یابی و هم‌خوانی محیط رابط پایگاه‌های اطلاعاتی با عناصر رفتار اطلاع‌یابی در یک مدل خاص مورد توجه بررسی پژوهشگران قرار گرفته است.

۶. در بیشترین پژوهش‌های انجام‌یافته (در حدود ۳۴ درصد کل پژوهش‌ها) رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مورد مطالعه قرار گرفته است. پس از آن رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان (در حدود ۱۷ درصد) و سپس پژوهشگران (در حدود ۱۴ درصد) بررسی شده است. مراجعان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، معلمان، دانش‌آموزان، پزشکان، کارکنان اداره ترویج و آموزش کشاورزی، راه‌آهن، شرکت برق، سازمان میراث فرهنگی هنری شهرداری، کشاورزان، مهندسان، کتابداران، نمایندگان مجلس و عامه مردم از دیگر جوامع مورد مطالعه بوده‌اند.

۷. کمترین میزان توجه به سنجش رفتار اطلاع‌یابی عامه مردم از جمله مراجعان و اعضای کتابخانه‌های عمومی صورت گرفته است. از آنجا که هدف مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها تسهیل دستیابی استفاده‌کنندگان به اطلاعات صحیح و روزآمد در جهت پاسخ‌گویی به نیاز اطلاعاتی آنان است، کسب اطلاعات در رابطه با رفتار اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان، منجر به بهبود کیفیت ارائه خدمات و رضایت استفاده‌کنندگان خواهد شد. بنابراین، نتایج چنین پژوهش‌هایی می‌تواند کمک مؤثری به مسؤلان

- کتابخانه‌های عمومی و به موجب آن افزایش سرانه مطالعه و تقویت کارایی نهاد کتابخانه‌های عمومی نماید.
۸. در حوزه رفتار اطلاع‌یابی تعداد اندکی طرح تحقیقاتی انجام شده است. روند مشاهده شده در سیر محتوای پایان‌نامه‌ها در پژوهش‌های این حوزه هم مشهود است.
  ۹. در حالی که کمتر از نیمی از پژوهش‌های انجام شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی به صورت مقاله منتشر شده، برخی از مقالات در مجلاتی که فاقد درجه علمی-ترویجی و یا علمی-پژوهشی هستند، به چاپ رسیده است. این مورد می‌تواند ناشی از عدم استقبال و پذیرش هیئت تحریریه و سردبیران مجلات دارای امتیاز از مقالات مربوط به بررسی رفتار اطلاع‌یابی در سال‌های اخیر باشد. این امر ناشی از انجام کارهایی با محتوای مشابه است که به صرف عوض شدن جامعه آماری، پژوهشی مستقل در شکل پایان‌نامه یا طرح پژوهشی انجام می‌گیرد؛ بدون آنکه حاوی ایده و راهکاری نو در حوزه رفتار اطلاع‌یابی باشند.
  ۱۰. بیش از ۹۰ درصد از پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام شده‌اند.
  ۱۱. بررسی‌ها بیانگر آن است که بیشترین پژوهش‌های رفتار اطلاع‌یابی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی، به ویژه در واحد علوم و تحقیقات تهران و واحد علوم و تحقیقات اهواز انجام شده است.
  ۱۲. از میان پایان‌نامه‌های انجام شده در حوزه رفتار اطلاع‌یابی، ۶ پایان‌نامه در مقطع دکتری و بیش از ۷۵ پایان‌نامه در مقطع کارشناسی ارشد نگاشته شده است.
  ۱۳. بر اساس تحلیل صورت گرفته، بیشترین مقالات به ترتیب در فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و اطلاع‌رسانی (فصلنامه کتاب سابق)، فصلنامه پردازش و مدیریت اطلاعات و فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر شده است. در سایر مجلات یک، یا نهایتاً سه مقاله چاپ شده است. تعدادی از این مجلات به حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی اختصاص ندارند.
  ۱۴. از آنجا که رفتار اطلاع‌یابی در امور بسیاری ظهور می‌یابد، بررسی متون منتشر شده حاکی از آن است که علاوه بر کتابداران، متخصصان رشته‌های کشاورزی، علوم

ارتباطات اجتماعی، برنامه‌ریزی درسی و مدیریت دولتی نیز در پژوهش‌هایی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی پرداخته‌اند.

۱۵. نخستین و تنها همایشی که در حوزه رفتار اطلاع‌یابی در ایران برگزار شده، همایش یک‌روزه انجمن کتابداری با عنوان «رفتار اطلاع‌یابی» بوده است که در شهریور ماه ۱۳۹۰ برگزار شد. در این همایش، تنی چند از اساتید کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور در خصوص رفتار اطلاع‌یابی بحث و گفتگو نمودند. همچنین، در همایش‌هایی، از جمله همایش «نقش سواد اطلاعاتی در تولید علم و ثروت، قم، ۱۳۹۰» که توسط دانشگاه پیام نور قم در سال ۱۳۹۰ برگزار گردید، مقالاتی در حوزه رفتار اطلاع‌یابی ارائه شده است که با توجه به عدم انتشار این آثار به صورت چاپی، از بررسی آنها در این مقاله خودداری شد. جای خالی همایشی ملی یا حتی بین‌المللی که به همه جنبه‌های رفتارهای اطلاعاتی از جمله رفتار اطلاع‌یابی، به‌ویژه بحث‌های روز مطرح در دنیا، بپردازد، خالی است.

۱۶. لازم به ذکر است که کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه فردوسی مشهد از سال ۱۳۷۹ تاکنون اقدام به انتشار نشریه دو ماهانه «تازه‌های اطلاع‌رسانی و مهارت‌های اطلاع‌یابی» نموده که حاوی مطالب مفید و ارزشمندی در خصوص تقویت مهارت‌های سواد اطلاعاتی و اجرای دقیق‌تر رفتار اطلاع‌یابی است. متن کامل همه شماره‌های نشریه در سایت الکترونیکی نشریه به آدرس <http://c-library.um.ac.ir> موجود است. همچنین، تعدادی مقاله نیز در ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی منتشر شده که عمدتاً نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در قالب پایان‌نامه است. انتشار این نشریه متوقف شده است.

۵. پیشنهادهای پژوهش

- ◇ با توجه به نبود کتابی مستقل در حوزه رفتار اطلاع‌یابی، پیشنهاد می‌شود تمامی جنبه‌های مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی در کتابی مستقل تألیف و منتشر شود.
- ◇ پیشنهاد می‌شود در پژوهشی هر چهار نوع رفتار، یعنی رفتار اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌جویی، رفتار اطلاع‌یابی و رفتار استفاده از اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد تا به این ترتیب، شباهت‌ها و تمایزهای این نوع از رفتارها در عمل نمایانده شود.

- ◇ با توجه به اینکه عمده پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی جامعه دانشگاهی، پژوهشگران و متخصصان ادارات و سازمان‌های مختلف پرداخته‌اند، پیشنهاد می‌شود رفتار اطلاع‌یابی عامه مردم شامل زنان خانه‌دار، بازاریان، صنعتگران و نظایر آنها نیز بررسی شود.
  - ◇ پیشنهاد می‌شود در پژوهشی جنبه‌های روانشناختی رفتار انسان در حوزه اطلاع‌یابی مورد بررسی قرار گیرد.
  - ◇ با توجه به کثرت تحقیقات انجام‌شده در حوزه بررسی رفتار اطلاع‌یابی جوامع مختلف، پیشنهاد می‌شود در پژوهشی با استفاده از مرور پژوهش‌های انجام‌شده، رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی، دانشجویان و ... به تفکیک مورد تحلیل قرار گیرد.
  - ◇ به توجه به انجام عمده پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی به روش کمی، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، پژوهشگران با استفاده از روش‌های کیفی به بهبود کیفیت تحقیقات این حوزه همت گمارند.
- در پایان امید است پژوهشگران از تکرار و اشباع در پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی پرهیز کرده و به دنبال زمینه‌ها و بحث‌های تازه در این حوزه باشند و به کیفیت و عمق این پژوهش‌ها توجه بیشتری معطوف دارند.

۶. فهرست منابع و مآخذ

- ادهمی، اعظم. ۱۳۸۳. اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی چیست؟ اطلاع‌رسانی ۱۹ (۳ و ۴): ۳۱-۳۶.
- _____ . ۱۳۸۷. نگاهی بر مدل‌های رفتار اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی در وب. پیام کتابخانه (۵۰-۵۱): ۴۳-۵۱.
- اسدی، علی، ابوالقاسم شریف‌زاده، و مهنوش شریفی. ۱۳۸۷. بررسی انگاره‌های رفتار اطلاع‌یابی کشاورزان گوجه‌فرنگی کار: مطالعه موردی منطقه باودله در استان بوشهر. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران ۳۹ (۱): ۳۱-۴۳.
- اشکنی‌پور، ناصر. ۱۳۷۷. تفسیر و تعدیل رفتار اطلاع‌یابی جامعه استفاده‌کننده اطلاعات. اطلاع‌رسانی ۱۳ (۳ و ۴): ۳-۶.
- اصنافی، امیررضا، و امیرحسین عبدالمجید. ۱۳۸۷. بررسی رفتار اطلاع‌یابی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی شهرستان اهواز در استفاده از شبکه اینترنت. فصلنامه کتاب ۱۹ (۱): ۲۵-۳۸.

- _____، پریا شهبازتبار، و شهرزاد نصرالله‌زاده. ۱۳۹۱. کتابشناسی رفتار اطلاع‌یابی. تهران: چاپار.
- اعظمی، محمد، و رحمت‌الله فتاحی. ۱۳۸۸. تطابق رابط گرافیکی کاربر پایگاه‌های اطلاعاتی با مدل رفتار اطلاع‌یابی الیس. فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات ۲۵ (۲): ۲۴۷-۲۶۴.
- باقری، مرضیه، بی‌بی عشرت زمانی، و سیدمجید عبد‌الهی. ۱۳۹۱. تأثیر مشاوره اطلاعاتی بر بهبود رفتار اطلاع‌یابی مراجعان به کتابخانه‌های عمومی کشور: مطالعه موردی کتابخانه عمومی شهید توکلی فولادشهر. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی ۱۸ (۴): ۳۸۵-۴۰۰.
- بردستانی گناوه، مرضیه. ۱۳۸۱. بررسی رفتار اطلاع‌یابی متخصصان شاغل در ادارات شرکت ملی نفت مناطق نفتخیز جنوب- اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- بهزادی، حسن. ۱۳۹۱. تأملی بر نقش باورهای معرفت‌شناختی در بازیابی اطلاعات و رفتار اطلاع‌یابی. فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی شماره ۲: ۵۹.
- بیکتگر، جولی و وارد، ددریک. ۱۳۷۸. رفتار اطلاع‌یابی محققان علوم زمین. ترجمه و تلخیص مهری صدیقی. اطلاع‌رسانی ۱۴ (۳ و ۴): ۸۵-۹۳.
- پروینی، زهره. ۱۳۸۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه رازی در وب جهانی و ارائه الگوی مناسب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه علامه طباطبایی.
- تصویری قصری، فاطمه. ۱۳۷۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و چگونگی تأثیر اینترنت بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شیراز.
- جمشیدیان، مریم. ۱۳۸۰. رفتار اطلاع‌یابی و مشکلات کاربران اینترنت در دانشگاه‌های تربیت‌مدرس و الزهراء (س). پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال.
- حبیبی، شفیق. ۱۳۸۷. رفتارهای اطلاع‌یابی پزشکان عمومی شهر اردبیل و رویکرد آنها به منابع الکترونیکی. همکاران طرح جبرائیل فرضی، رسول لطف‌اله‌زاده. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اردبیل [طرح تحقیقاتی].
- حکیمی، هوشنگ. ۱۳۷۶. مطالعه رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران مراکز تحقیقات منابع طبیعی کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- خاکپور، علی. ۱۳۷۹. رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

خسروی، مریم. ۱۳۸۶. بررسی رفتار اطلاع‌یابی مراجعه‌کنندگان کتابخانه پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران [طرح تحقیقاتی].

داودی، سلطان‌مراد. ۱۳۸۵. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دبیران متوسطه شهرستان مسجد سلیمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.

داورپناه، محمدرضا. ۱۳۸۱. جستجوی اطلاعات علمی و پژوهشی در منابع چاپی و الکترونیکی. تهران: دبیزش.

_____. ۱۳۸۶. ارتباط علمی: نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی. تهران: دبیزش، چاپار.

_____. ۱۳۸۸. رفتار اطلاعاتی انسان. تهران: دبیزش.

_____. و محمد اعظمی، ۱۳۹۰. نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی پرستاران: مروری بر مطالعات انجام‌شده در جهان. فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی ۱۷ (۳): ۴۲۷-۴۵۳.

_____. و محمود سالاری، ۱۳۹۰. نظریه اجتماعی و محیط استفاده از اطلاعات: نقش ساختار و کنش در شکل‌گیری رفتار و الگوی اطلاع‌یابی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱ (۱): ۷-۲۲.

دیلمقانی، میترا. ۱۳۷۵. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضاء هیئت علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تربیت مدرس.

رجبی، عباس. ۱۳۸۶. تحلیل گزارش‌های وب و بررسی رفتار اطلاع‌یابی تحت وب کاربران بخش اطلاع‌رسانی دانشگاه امام صادق (ع). پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

رداد، ایرج. ۱۳۸۷. بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی در استفاده از شبکه جهانی وب و ارائه الگوی مناسب. پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

رستمی‌فروشانی، مرضیه. ۱۳۸۲. بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی معلمان پژوهنده در نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شیراز.

روان‌بخش، نغمه. ۱۳۸۰. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی و میزان رضایت از کتابخانه مددجویان کانون اصلاح و تربیت تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.

- زارع، امین. ۱۳۹۱. بررسی فرایند اطلاع‌یابی در بافت زندگی روزمره با تأکید بر نظریه زندگی در چرخه: مطالعه‌ای پیرامون اقوام پر جمعیت ساکن شهرستان اهواز. پایان‌نامه دکتري کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- زمانی میاندشتی، ناصر. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی مدیران و کارشناسان ترویج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی.
- سلاجقه، مزده. ۱۳۸۴. ارائه الگوی اطلاع‌یابی منتج از بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی: مطالعه موردی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور. پایان‌نامه دکتري کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شیراز.
- سلیمی، پروانه. ۱۳۸۰. بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی کارکنان متخصص راه آهن جمهوری اسلامی ایران در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی وابسته به راه آهن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی.
- سوختانلو، مجتبی، سیدحمید موحدمحمدی، و احمد رضوانفر. بررسی نقش منابع انسانی و ویژگی‌های روانشناسی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی ایران. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۳ (۲).
- سودبخش، لیلا، و ملیحه نیک‌کار. ۱۳۸۴. تأثیر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان. فصلنامه کتاب ۱۶ (۳): ۵۳-۵۸.
- طهماسبی لیمونی، صفیه. ۱۳۸۱. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی و دانشجویان کارشناس ارشد دانشگاه‌های شهر ساری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- عرفان‌منش، محمدامین. ۱۳۹۰. ساخت اعتباریابی و پایایی سنجی مقیاس سنجش اضطراب اطلاع‌یابی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۴ (۴): ۱۱۵-۱۴۰.
- عزیزی، علی‌اکبر. ۱۳۸۳. مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان شرکت برق منطقه‌ای خوزستان در کسب اطلاعات علمی و فنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- علی‌پور، ریکا. ۱۳۸۵. بررسی الگوی رفتار جستجو و اطلاع‌یابی نوجوانان دبیرستانی شهر تهران در استفاده از اینترنت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه الزهراء، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

فتاحی، رحمت‌الله. ۱۳۸۳. سواد اطلاعاتی و بهسازی رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران: ضرورت ادغام سواد اطلاعاتی در فرایند پژوهش و تولید دانش. در آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی (۱۳۵-۱۵۲). مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

_____، مریم صابری، و محدثه دخت عصمتی. ۱۳۸۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانش‌آموزان دوره راهنمایی در اینترنت. در همایش ملی کتابخانه‌های آموزشی. مشهد، دانشگاه فردوسی.

قاسمی، مژگان. ۱۳۸۱. رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان و شناسایی و دسته‌بندی مشکلات آنها در دسترسی به اطلاعات روزآمد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.

قاضی دزفولی، ثمانه‌السادات. ۱۳۸۸. مقایسه فرایند جستجوی اطلاعات از اینترنت توسط دانشجویان فنی مهندسی دانشگاه آزاد اسلامی دزفول با فرایند جستجوی اطلاعات کارول کولثاو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.

کربلاآقایی کامران، معصومه. ۱۳۸۹. مدل‌سازی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی رشته‌های هنرهای تجسمی: رویکرد آمیخته کمی و کیفی. پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

_____ و رضایی شریف‌آبادی، سعید. ۱۳۸۸. بررسی پژوهش‌های رفتار اطلاع‌یابی در ایران: مطالعه کتابسنجی. کتابداری ۴۳ (۵۰): ۴۵-۶۹.

کریمی، پیمان. ۱۳۹۰. بررسی جنبه‌های چهارگانه رفتار اطلاعاتی (نیاز اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌یابی، رفتار اطلاع‌جویی، رفتار استفاده از اطلاعات) دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز در مواجهه با منابع اطلاعاتی پیوسته و رابطه میان رضایت دانشجویان با پاسخ‌گویی این منابع به نیازهای اطلاعاتی آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

کنعانی، محمدهاشم. ۱۳۸۴. بررسی رفتار اطلاع‌یابی مراجعان به کتابخانه‌های سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در مناطق بیست‌گانه شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

گنجی، شهلا، محمدحسین دبیانی، و فیض‌الله فروغی. ۱۳۸۷. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۲ (۴).

- گیلاسی، رویا. ۱۳۸۶. بررسی رفتار اطلاع‌یابی مهندسان در مدیریت خدمات ویژه شرکت ملی حفاری ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- لارج، آندرو، لوسی تد، و ریچارد هارتلی. ۱۳۸۲. *جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات: اصول و مهارت‌ها*. ترجمه زاهد بیگدلی. تهران: کتابدار.
- ماتوسیاکا، کریستینا. ۱۳۸۷. رفتار اطلاع‌یابی در مجموعه‌های تصاویر دیجیتالی: رهیافتی شناختی. ترجمه فاطمه ملک‌آبادی‌زاده و رسول اکبری. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲(۱): ۱-۲.
- محمدی، داود. ۱۳۸۱. بررسی عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی و اشاعه اطلاعات کارکنان ترویج استان زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی. دانشگاه تهران، دانشکده کشاورزی.
- محمدی، مزده. ۱۳۸۲. مقایسه رفتار اطلاع‌یابی کاربران متخصص و غیرمتخصص کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه از منابع الکترونیکی موجود در آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال.
- معرف‌زاده، عبدالحمید، و ایرج صادقی‌نصب. ۱۳۹۰. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دبیران مقطع متوسطه در دبیرستان‌های شهرستان اندیمشک. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات* ۲۲(۲): ۲۴-۳۸.
- ملک‌محمدی، ایرج، هادی اذرک‌دار، احمد رضوانفر، و مصباح‌بابالار. ۱۳۸۷. بررسی رفتار اطلاع‌یابی توت‌فرنگی کاران استان کردستان. *مجله علوم کشاورزی ایران* ۳۹(۲): ۴۹-۶۰.
- منصوریان، یزدان. ۱۳۸۴. تدوین مدل اطلاع‌یابی کاربران در محیط وب پنهان: مراحل مقدماتی. *فصلنامه کتاب* ۶۳: ۷۵-۸۶.
- مهربان‌جویی، سحر، طاهره حسومی، و ابوالقاسم کوچکی. ۱۳۸۸. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران فناوری نانو. *فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی* ۱۵: ۱۱۷.
- مهریزی، ناهید. ۱۳۷۹. بررسی رفتار اطلاع‌یابی روزنامه‌نگاران و سنجش وضعیت واحدهای اطلاعاتی روزنامه‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم اجتماعی.
- مولوی‌فرد، نقی. ۱۳۷۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان عمومی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

میرجود، سیدحسین. ۱۳۸۲. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی نمایندگان دوره ششم مجلس شورای اسلامی ایران از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

میرزایی طولارود، فاطمه. ۱۳۸۳. بررسی رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات در استفاده از World Wide Web. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

نارمنجی، مهدی. ۱۳۸۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های بیرجند و فردوسی بر اساس الگوی فراگرد جست‌وجوی اطلاعات کولثاو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه بیرجند.

نجفی، علی. ۱۳۸۲. مطالعه رفتار اطلاع‌یابی کاربران سایت اینترنت دانشکده پزشکی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

نصیری، ماریا. ۱۳۸۴. بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان و تأثیر استادان بر الگوی اطلاع‌یابی آنها. کتابداری، ۳۹ (۴۳)، ۱۵۳-۱۸۱.

نظریه‌های رفتار اطلاعاتی. ۱۳۸۷. ویراسته کرن ای. فیشر، ساندا اردلز، لین (ای. اف) مک کچنی؛ ترجمه فیروزه زارع فراشبندی ... [و دیگران]؛ ویراسته زاهد بیگدلی. تهران: نشر کتابدار.

نواده قره‌سید، مریم‌السادات. ۱۳۸۷. رفتار اطلاع‌یابی مدیران سازمان میراث فرهنگی هنری شهرداری تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان.

نوروزی چاکلی، عبدالرضا. ۱۳۷۹. رفتارهای اطلاع‌یابی پژوهشگران مراجعه‌کننده به World Wide Web از طریق تماس با شبکه جهانی اینترنت مستقر در دانشگاه تربیت مدرس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تربیت مدرس.

نوشین فرد، فاطمه. ۱۳۸۱. رفتار اطلاع‌یابی. در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی. (ج. ۱). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

_____. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور. پایان‌نامه دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

نوکاریزی، محسن، و محمدرضا داورپناه. ۱۳۸۵. تحلیل الگوهای رفتار اطلاع‌یابی. کتابداری و اطلاع‌رسانی ۹ (۲): ۱۲۱-۱۵۵.

یاری‌زنگنه، مرضیه. ۱۳۸۱. بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه خلیج فارس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز.

بیمین‌فیروز، موسی. ۱۳۸۲. بررسی رفتار و الگوی اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد از اینترنت. پایان‌نامه کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

_____، فاطمه نوشین‌فرد، و حسن صیامیان. ۱۳۹۱. مفاهیم و ویژگی‌های الگوی اطلاع‌یابی ویلسون: مروری بر متون. *مدیریت اطلاعات سلامت* ۹ (۴).

_____، و محمدرضا داورپناه. ۱۳۸۴. نیاز اطلاعاتی، رفتار و الگوی اطلاع‌یابی. *فصلنامه کتاب* ۶۳: ۱۲۳-۱۳۲.

یونسی‌نادری، اکرم. ۱۳۸۳. بررسی رفتار اطلاع‌یابی مراجعه‌کنندگان کتابخانه‌های عمومی زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

Wilson, T.D. 2000. Human information behavior. *Informing Science* 3 (2): 49-55.
<http://inform.nu/Articles/Vol3/v3n2p49-56.pdf>. (accessed October 14, 2012)

A Review on Information Seeking Behaviour Literature in Iran

Hamid Ahmadi¹ | Shiva Yari²

1. [Corresponding Author] PhD. Student of Knowledge and Information Sciences at Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran
hamid_ahmadi@razi.ac.ir
2. [Corresponding Author] Master of Knowledge and Information Sciences; Planning Expert of Kermanshah Public Libraries Headquarter
yari.shiva@gmail.com

Iranian Journal of
**Information
Processing &
Management**

Iranian Research Institute
for Science and Technology

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed in SCOPUS, ISC & LISA

Vol.30 | No.1 | pp: 173-197

Autumn 2014

Abstract: This article reviews the condition of information seeking behavior in Iran with analytical and qualitative approaches to exhibit a clear, scientific, and real condition of it. Published literature has been reviewed both in theoretical bases and accomplished researches. Therefore, all published literature including books, articles, theses, and research plans that has been released and distributed in Iran and were effective in this domain, has been studied. Reviews showed that the information seeking behavior has had a developing trend in quality and quantity from the last seventeen years of its emerging in Iran. Lower than %4 of published literature has been translated. Most resources have studied the information seeking behavior in research form. Scholars' information seeking behavior has been done in most researches (about %34 of all researches). Then students' information seeking behavior (about %17) and researchers' information seeking behavior (about %14) has been done. The least attention has been about examination of public's information seeking behavior and public library members. Reviews show that most researches have been in science and research units of Azad University in Tehran and Ahvaz. According to accomplished analysis, most articles have been published in National Studies of Librarianship and Information Quarterly (previously Faslname Ketab), Processing and Management of Information Quarterly, and Librarianship and Information Quarterly, respectively. This domain has been focused by librarians and somewhat by specialists of agricultural, social communication sciences, course planning, and government management fields

Keywords: Information Seeking Behavior; Iran; Theoretical Bases; Researches